

З М І С Т

МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	4
<i>Дмитренко Т. О.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ	4
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА І СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ	10
<i>Клішевич Н. А.</i> СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ З ДЕЛІНКВЕНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-х рр. ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	10
<i>Бистрова Ю. О.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ТА МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ШКОЛЯРІВ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ТА ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	17
<i>Гаміна Т. С., Довга Т. Я.</i> ІМІДЖ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ	22
<i>Шабаєва Н. С.</i> ВПЛИВ АГЕНТІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ	27
<i>Бєлецька І. В., Юрків Я. І.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ	31
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЄЮ	38
<i>Зубцова Ю. Є.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ТА СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї З ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	38
<i>Гончарова Т. В.</i> НАСИЛЬСТВО ДІТЕЙ У СІМ'Ї: УМОВИ, ПРИЧИНИ І ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ	47
<i>Исраилова Н. А.</i> НИЗКИЙ ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА В ФОРМИРОВАНИИ ДЕВИАЦИИ ПОДРОСТКОВ	54
<i>Ігнатенко К. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї ТА ШКОЛІ	62
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА	
АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	70
<i>Сидорук І. І.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ДІТЬМИ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН	70
<i>Мальцева О. І.</i> ВПЛИВ МІГРАЦІЙ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ.	77
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	82
<i>Ковальчук І. А.</i> МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ	82
<i>Штика Н. О.</i> ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	88
<i>Краснова Н. П.</i> ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	97
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ	107
<i>Логвиненко Т. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ІТАЛІЙСЬКИЙ ДОСВІД	107
<i>Чуракова О. В.</i> ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В США	114

ВПЛИВ АГЕНТІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Вирішальним чинником у налагодженні соціальних відносин і міжособистісних взагалі, і міжстатевих зокрема в процесі гендерної соціалізації студентів коледжу постає гендерна ідентичність особистості, яку розглядають як цілісну структуру осмислення себе – представника чоловічої або жіночої групи, завдяки якій особистість реально оцінює стан навколишньої дійсності, здатна формувати модель поведінки згідно з індивідуальними переконаннями, ураховуючи при цьому соціальні, зокрема гендерні, норми.

За останні роки намітилася тенденція зростання досліджень, які розв'язують питання формування гендерної ідентичності. Це дослідження Т. Говорун, П. Горностай, І. Кирилової, В. Романової, М. Толстих та ін.

Науковці наголошують на розрізненні понять «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність», бо якщо «статева ідентичність» фіксується індивідом як невід'ємна ознака біологічної статі, яка є незмінною, то гендерна ідентичність пов'язана з власним усвідомленням себе як чоловіка або жінки, відповідної для них статевої поведінки, що характерна для представників певної статі в конкретному суспільстві. Особистість може бути впевненою в статевій ідентичності й мати труднощі з гендерною ідентичністю, «переживати невідповідність гендерним ролям і стереотипам, відчувати нереалізованість себе як чоловіка чи жінки, невідповідність жіночому чи чоловічому ідеалам» [1, с. 135].

Відповідно до характеру взаємозв'язків вищезначених компонентів науковці виділяють три рівні сформованості гендерної ідентичності:

1) стереотипний (гендерна ідентичність – стереотипна структура усвідомлення свого «Я» через категорії «жінка» і «чоловік»); 2) хаотичний (гендерна ідентичність – суперечлива структура самоусвідомлення себе як чоловіка або жінки); 3) цілісний (гендерна ідентичність – цілісна структура осмислення себе як представника чоловічої або жіночої групи, завдяки якій особистість реально оцінює навколишню дійсність, здатна формувати модель поведінки згідно з індивідуальними переконаннями, ураховуючи при цьому соціальні, у тому числі гендерні, норми) [2, с. 16].

Цілісність гендерної ідентичності людини безпосередньо пов'язана з тим середовищем і соціальним порядком, у якому відбувається її формування. Велику роль у становленні гендерної ідентичності відіграють агенти соціалізації. Розв'язанню проблеми їхнього впливу присвячені роботи І. Кона, В. Кравця, А. Мудрика, А. Чекаліної та ін. Значущість агентів гендерної соціалізації в різні періоди життя індивідів відрізняється.

У період первинної соціалізації (перші роки після народження й дитинство) та в підлітковий період головна роль належить сім'ї, родичам, групі однолітків, сусідам, учителям. У період вторинної соціалізації, яка в контексті досліджуваної проблеми більше цікавить нас, відбувається розширення соціальних меж особистості, таким чином, змінюється і склад агентів, що впливають на гендерну соціалізацію. Особливо значущими стають навчально-

виховні заклади, співтовариства, засоби масової інформації. Саме вони створюють те середовище, з яким індивід себе ототожнює й існування якого він підтримує.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми виявив неоднозначне ставлення науковців щодо значущості впливу тих чи тих агентів гендерної соціалізації. Так, одні вважають, що найважливішими агентами соціалізації в сім'ї є особистісні та гендерні характеристики батьків, зокрема їх ідентичність і рольові моделі, стать народженої дитини, уявлення батьків щодо того, яким має бути дитина цієї статі.

П. Горностай вважає сім'ю «горнилом формування гендеру» через те, що розвиток гендерної ідентичності дитини, на її думку, безпосередньо залежить від того, яка система гендерних стосунків панує в сім'ї, які моделі гендерної поведінки обирають батьки дитини, бо діти «часто будують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями життя» [1, с. 146].

Сучасні психологічні дослідження свідчать, що саме відносини нерівності в родині можуть вплинути на розвиток особистості та її гендерні характеристики.

Інші доводять, що згідно з отриманими емпіричними даними роль батьків не така велика, як прийнято вважати. Спираючись на кросскультурні дослідження, І. Кон відзначає: «Само слово «соціалізація» потрібно розуміти *cum grano salis*: хлопчики стають тим, чим вони є, не стільки внаслідок прямого навчання з боку дорослих, скільки в результаті взаємодії з собі подібними, у рамках одностатевих груп хлопчиків, де неминучо є безліч індивідуальних і міжгрупових варіацій» [3, с. 580]. Очевидно, що дівчина/юнак намагається бути прийнятним(-тою) не тільки батьками, але й однолітками. Орієнтація на погляди однолітків може вплинути на вибір професії, стиль життя. Потреба у самоствердженні в групі однолітків часто сприяє не тільки зміні життєвих планів, але й зреченню від своїх здібностей.

Маємо відзначити вплив навчально-виховного процесу закладів освіти як провідного чинника гендерної соціалізації на формування гендерної ідентичності. Так, зазвичай хлопців спонукають бути першими й активними в навчальному процесі, а дівчата повинні відходити на другий план; хлопчикам учителі надають більше уваги та часу, а від дівчат вимагають слухняності, а не ініціативи. Фемінізоване вчительське оточення свідомо чи неусвідомлено передає традиційні погляди на дихотомію статей, підтримуючи, таким чином, існуючий порядок речей щодо владно/підвладних стосунків статей.

В. Кравець і О. Кікінежді зауважують: «Зміст навчального матеріалу, вимоги педагогічного колективу створюють нормативно-психологічне поле для набуття первинної гендерної ідентичності (ми – хлопчики/дівчатка) та виступають засобами формування орієнтацій дітей на егалітарні чи традиційні гендерні стосунки» [4, с. 81].

Цілком згодні, що диференціація в процесі навчально-виховного процесу, коли підтримується наполегливість у досягненні мети однієї статі, а іншу стать орієнтують на пристосування та адаптацію, впливає на ставлення до свого «Я». Гендерний розвиток особистості, безумовно, залежить від тих цінностей, що прищеплюють молодому поколінню в навчально-виховному процесі, і від яких передусім залежить формування тих чи тих гендерних ролей та моделей міжстатевої поведінки.

Аналіз джерел гендерної інформації доводить, що література, підручни-

ки та засоби масової інформації підсилюють дію інших агентів гендерної соціалізації в напрямку розповсюдження домінуючих у суспільній свідомості традиційних патріархатних поглядів і виявляють їхню асиметрію на користь маскулінних тенденцій. Так, у більшості підручників чоловіки зображені як люди, що здатні на великі звершення, а жінки, навпаки, тільки як їхні помічниці, при цьому ставлення до традиційно «жіночої» діяльності зазвичай зверху. «Чоловіки зображені як норма, вони активні та успішні, а жінки є «невидимками» (їх просто немає, вони відсутні в репрезентації) або пасивні та залежні» [5, с. 376].

Засоби масової інформації, відтворюючи образи гендерного світу, створюють діапазон можливих виборів як відмінний і нерівний щодо жіночої та чоловічої статей і показують, які шанси мають чоловіки та жінки в керуванні соціальним порядком [6, с. 169]. Існують значні розбіжності у висвітленні місця й ролі українських жінок і чоловіків у мас-медіа на користь останніх: «... український медійний простір визначається через чоловічу присутність, представлений здебільшого чоловічими іменами, оцінений чоловічими очима та освячений чоловічим авторитетом» [7, с. 5].

Безумовно, що виявлення закономірностей щодо впливу агентів соціалізації на становлення гендерної ідентичності студентів коледжу як суб'єктів у процесі взаємодії з батьками, однолітками, педагогами, матеріалами підручників і ЗМІ дозволяє нам визначити, що відмінності «чоловічого» та «жіночого» соціально сконструйовані як нерівність можливостей різних груп дівчат і юнаків.

Погляди на жіноче та чоловіче як протилежне не тільки відображають диференціацію та поляризацію статей, але й передбачають ієрархію та субординованість їх відносин, що в результаті відтворює гендерну стратифікацію.

Усе вищесказане надає нам впевненості щодо можливого коригування впливу соціального середовища в процесі організації позанавчальної діяльності в напрямку розширення індивідуальних можливостей студенток/студентів у виборі егалітарних моделей поведінки та їх самореалізації незалежно від статі.

Література

1. Горностаї П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності / П. П. Горностаї // Основи теорії гендеру : навч. посіб. / відп. ред. Скорик М. М. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 132 – 156.

2. Кириллова І. А. Формирование гендерной идентичности старшеклассников (на материале филологических дисциплин общеобразовательной школы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / И. А. Кириллова. – Волгоград, 2005.

3. Кон І. Мужские исследования: меняющиеся мужчины в изменяющемся мире // Введение в гендерные исследования : учеб. пособие / под ред. И. А. Жеребкиной. – Харьков, 2001; СПб., 2001. – Ч. 1. – С. 580.

4. Кравець В. П. Педагогіка та психологія: гендерний аспект : навч. посіб. / В. П. Кравець, О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 124 с.

5. Сабунаєва М. Л. Гендерный подход в практике школьного психоло-

га / М. Л. Сабунаева, Ю. Е. Гусева и др. // Практикум по гендерной психологии / под ред. И. С. Клециной. – СПб. : Питер, 2003. – С. 369 – 381.

6. Здравомыслова Е. Социальное конструирование гендера: феминистская теория / Е. Здравомыслова, А. Темкина // Введение в гендерные исследования : учеб. пособие / под ред. И. А. Жеребкиной. – Харьков : ХЦГИ, 2001; СПб. : Алетейя, 2001. – Ч. 1. – С. 147 – 173.

7. Гендерні ресурси українських мас-медіа: ціна і якість : практич. посіб. для журналістів та працівників ЗМІ / Н. М. Сидоренко, М. М. Скорик та ін.; ред.-упоряд. Н. М. Сидоренко. – К. : «К.І.С.», 2004. – 76 с.

* * *

Шабаєва Н. С. Вплив агентів соціалізації на становлення гендерної ідентичності студентів коледжу

У статті обґрунтована значущість впливу різних агентів соціалізації на становлення гендерної ідентичності студентів коледжу в процесі їхньої взаємодії з батьками, однолітками, педагогами, матеріалами підручників і ЗМІ. Доведено, що відмінності «чоловічого» та «жіночого» соціально сконструйовані як нерівність можливостей різних статевих груп.

Ключові слова: гендерна ідентичність, статева ідентичність, агенти соціалізації (сім'я, однолітки, навчальні заклади, підручники, ЗМІ), нерівні можливості.

Шабаева Н. С. Влияние агентов социализации на становление гендерной идентичности студентов колледжа

В статье обосновано значение влияния различных агентов социализации на становление гендерной идентичности студентов колледжа в процессе их взаимодействия с родителями, ровесниками, педагогами, материалами учебников и СМИ. Доказано, что различия «женского» и «мужского» социально сконструированы как неравенство возможностей различных половых групп.

Ключевые слова: гендерная идентичность, половая идентичность, агенты социализации (семья, ровесники, учебные заведения, учебники, СМИ), неравные возможности.

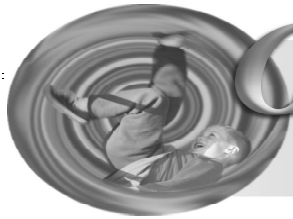
Shabaeva N. S. The Influence of the Agents of Socialization on the Forming of the College Students' Gender Identity.

The influence of the agents of socialization on the forming of the college students' gender identity in the interaction with their parents, peers, teachers, materials of textbooks, and MASS-MEDIA is grounded. It points out that «feminine» and «masculine» differences are socially constructed as unequal possibilities of different sexual groups.

Key words: gender identity, sexual identity, agents of socialization (family, peers, educational establishments, textbooks, MASS-MEDIA), unequal possibilities.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2010 р.

Прийнято до друку 26.11.2010 р.

Соціальна педагогіка: теорія та практика

Заснований у 2003 році.

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 14440-34/11ПР від 14.08.2008 р.
Виходить чотири рази на рік
українською, англійською
та російською мовами.

Журнал внесений
до переліку наукових
фахових видань України
(педагогічні науки).
Постанова президії
ВАК України
від 14 жовтня 2009 р.
№ 1-05/4

Засновник і
видавець —
Державний заклад
«Луганський
національний
університет
імені Тараса Шевченка»

Підписано до друку рішенням Вченої ради
ЛНУ імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 26.11.2010 р.)

Головний редактор: Харченко С. Я.

Редакційна колегія:

Бех І. Д., доктор психологічних наук, академік АПН України;
Ваховський Л. Ц., доктор педагогічних наук;
Зверєва І. Д., доктор педагогічних наук;
Капська А. І., доктор педагогічних наук;
Коваль Л. Г., доктор педагогічних наук (США);
Курило В. С., доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України;
Лактіонова Г. М., доктор педагогічних наук;
Міщик Л. І., доктор педагогічних наук;
Муравйова-Апостол Е. (Швейцарія);
Песоцька О. П., кандидат педагогічних наук (заступник головного редактора);
Хриков Є. М., доктор педагогічних наук;
Чиж О. Н., доктор педагогічних наук.

РЕДАКЦІЙНІ ВИМОГИ

до оформлення статей для науково-методичного журналу «Соціальна педагогіка: теорія та практика»

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячене означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

Для оперативного зв'язку редактора з авторами слід супроводжувати статтю відомостями про автора, де повинні бути повністю вказані прізвище, ім'я, по батькові, посада, учений ступінь, учене звання автора, поштова адреса, службовий і (або) домашній телефон.

Стаття подається роздрукованою на папері в одному примірнику з обов'язковим додатком диска, перевіреного на відсутність вірусів. Формат копії файлу — RTF.

Рукопис статті (не більше 15 сторінок) друкується на аркушах формату А4 кеглем 14 гарнітурою Times New Roman. Для підготовки рукопису, як правило, використовується текстовий процесор MS Word 6.0–7.0 (Під Windows 95). Поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, лівє – 3 см, правє – 1,5 см. Міжрядковий інтервал – полугорний.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний).

Посилання на цитовані джерела подаються у квадратних дужках після цитат. Перша цифра – номер джерела в списку

літератури, що додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21].

Література й при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Література» в порядку цитування й оформлюються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог, що висуваються при оформленні кандидатської або докторської дисертації. Бібліографічні джерела подаються з абзацу; ім'я автора (або перше слово назви) виділяється жирним. Зразок оформлення літератури:

Література

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Безпалько. — К. : Наук. світ, 2006. — 363 с.

2. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / Олександр Анатолійович Стишов. — 2-ге вид., переробл. — К. : Пугач, 2005. — 388 с.

3. Бурдіна С. В. Система підготовки магістрів управління освітою у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06. «Теорія і методика управління освітою» / С. В. Бурдіна. — Луганськ, 2008. — 20 с.

4. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Рижанова Алла Олександрівна. — Луганськ, 2005. — 442 с.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 8 рядків українською, російською та англійською мовами із зазначенням прізвища, імені та по батькові автора, назви статті та ключовими словами (3–5 термінів).

Статті, що не відповідають установленим вимогам оформлення й подання, не розглядаються й не публікуються. Редакція зберігає за собою право на редагування та скорочення статей.

Здано до склад. 26.10.2010 р. Підп. до друку 26.11.2010 р. Формат 60x84 ¹/₈. Папір офсет.
Гарнітура Arial Суг. Друк офсет. Ум. друк. арк. 14,18. Наклад 500 прим. Зам. № 199.

Видавець

Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.

Обкладинка надрукована ТОВ «Лугань-Поліграф»
91011, Україна, м. Луганськ, вул. Робоча, 24, т/ф: (0642) 34-76-13, 52-87-94.
Свідоцтво про державу реєстрацію № 100154384.